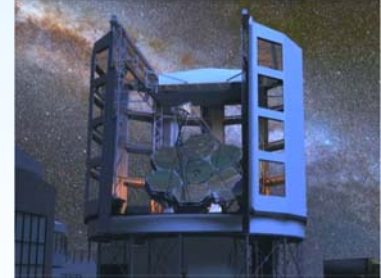
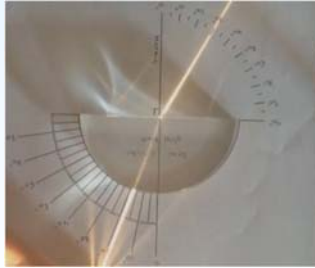
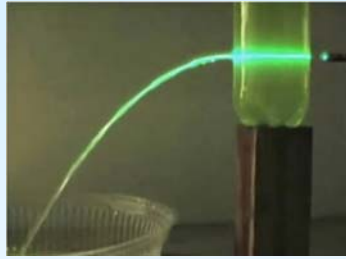
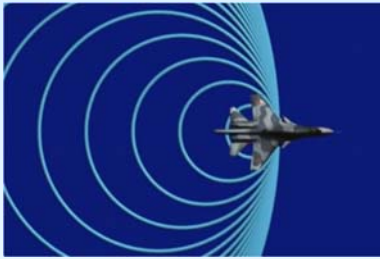

Vågrörelselära och optik

Kapitel 15 - Mekaniska vågor

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

1

Vågrörelselära och optik

Kurslitteratur: University Physics by Young & Friedman (14th edition)

Harmonisk oscillator:	Kapitel 14.1 - 14.4
Mekaniska vågor:	Kapitel 15.1 - 15.8
Ljud och hörande:	Kapitel 16.1 - 16.9
Elektromagnetiska vågor:	Kapitel 32.1 & 32.3 & 32.4
Ljusets natur:	Kapitel 33.1 - 33.4 & 33.7
Stråloptik:	Kapitel 34.1 - 34.8
Interferens:	Kapitel 35.1 - 35.5
Diffraction:	Kapitel 36.1 - 36.5 & 36.7

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

2

Vågrörelselära och optik

Tid	Må	31-Oct	Ti	01-Nov	On	02-Nov	To	03-Nov	Fr	04-Nov
08-10										
10-12			Väglära (A)	kap 14 kap 14		Väglära (A)	kap 14 kap 15		Väglära (A)	kap 15 kap 15
13-15			Övningar Optik&Våg (L218-19)						Övningar Optik&Våg (L218-19)	
15-17										
Tid	Må	07-Nov	Ti	08-Nov	On	09-Nov	To	10-Nov	Fr	11-Nov
08-10							Väglära (A)	kap 16 kap 32		
10-12	Väglära (A)	kap 15 kap 16	Väglära (A)	kap 16 kap 16					Väglära/Optik (A)	kap 32 kap 33
13-15			Övningar Optik&Våg (d. 13-16) (L218-19)						Övningar Optik&Våg (L218-19)	
15-17										
Tid	Må	14-Nov	Ti	15-Nov	On	16-Nov	To	17-Nov	Fr	18-Nov
08-10										
10-12	Optik (A)	kap 33 kap 34	Optik (A)	kap 34 kap 34					Optik (A)	kap 34 kap 34
13-15			Övningar Optik&Våg (L218-19)						Övningar Optik&Våg (L218-19)	
15-17										
Tid	Må	21-Nov	Ti	22-Nov	On	23-Nov	To	24-Nov	Fr	25-Nov
08-10			Optik (A)	kap 35 kap 36						
10-12	Optik (A)	kap 34 kap 35	Optik (A)	kap 36 kap 36						
13-15			Övningar Optik&Våg (L218-19)							
15-17										

Mekaniska vågor: Transversella vågor

Del 1. Transversella vågor

Mekaniska vågor: Transversella vågor

Vad är en våg ?

En våg uppstår när ett systems jämviktstillstånd störs och denna störning förflyttar sig.

En mekanisk våg förflyttar sig i ett medium.

En elektromagnetisk våg kan också förflytta sig utan ett medium i vakuum.

Vågor transporterar energi men inte materia.

Mekaniska vågor: Transversella vågor

Transversell våg: Mediumet rör sig i transversell riktning mot vågens färdriktning.

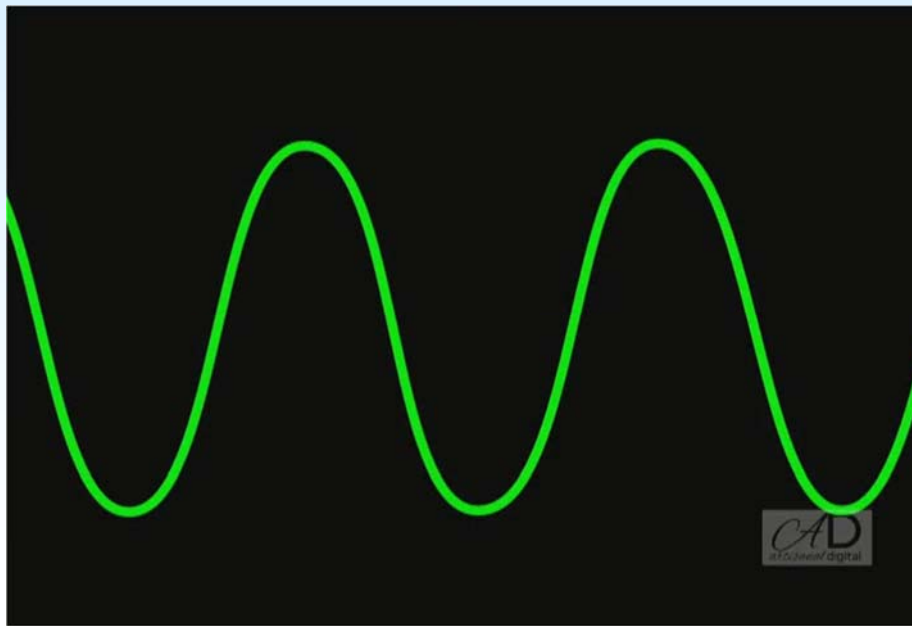
<https://www.youtube.com/watch?v=FUBGrH-PbsU>

Mekaniska vågor: Transversella vågor

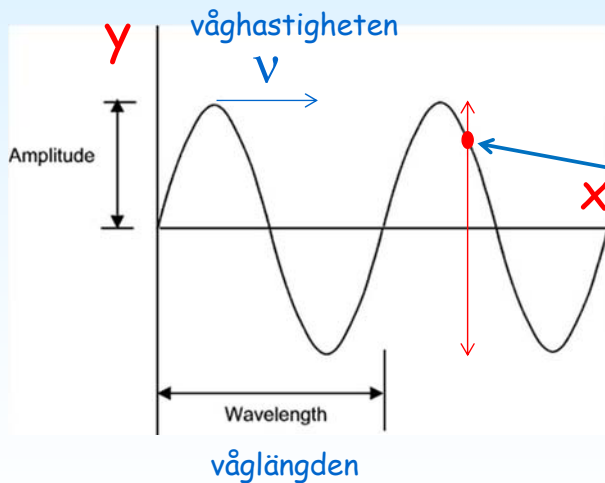
En speciell transversell våg är den sinusformade vågen:

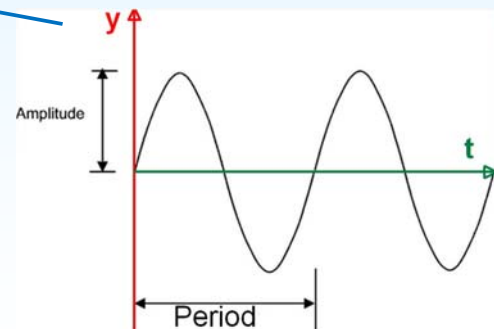
Mekaniska vågor: Transversella vågor

Transversella sinus vågor

Varje punkt på vågen rör sig upp och ner som en harmonisk svängning med perioden T .

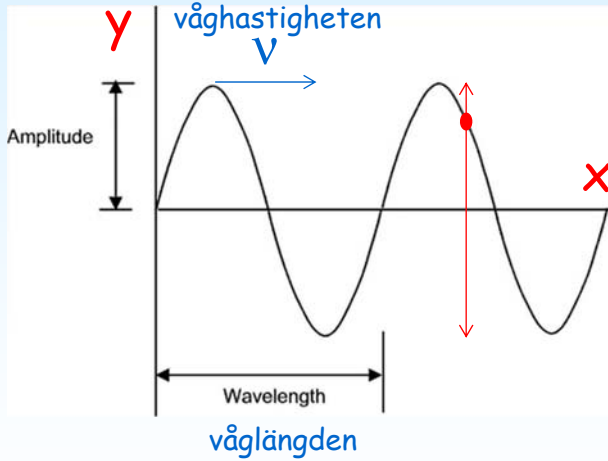

Mekaniska vågor: Transversella vågor

Definitioner:

A: Amplitud (m)

T: Period (s)

λ : Våglängd (m)

v: Vågshastighet (m/s) = λ / T

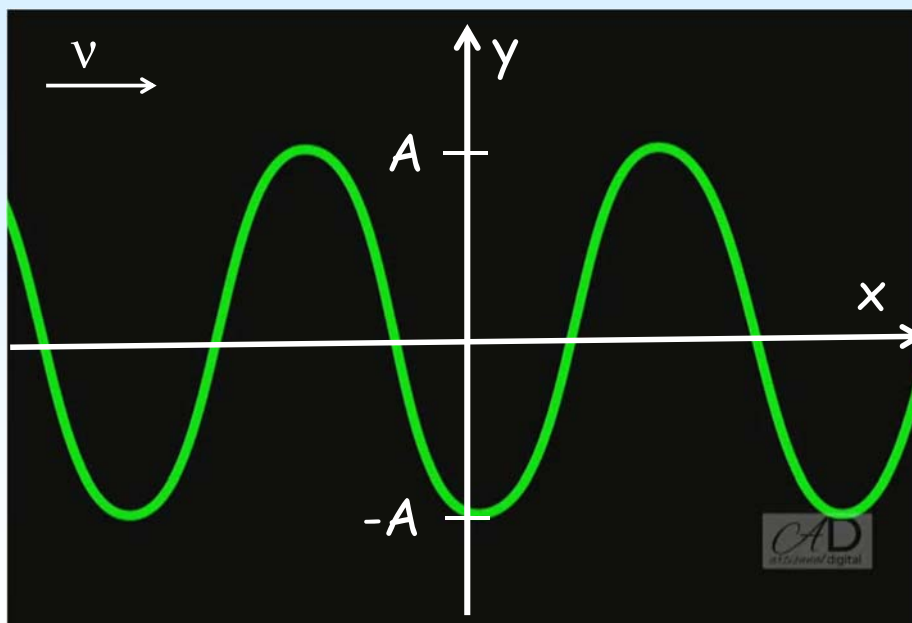
f: Frekvens (Hz) = $1 / T$

ω : Vinkelfrekvens (radianer /s) = $2 \pi f$

k: Vågtalet (radianer /m) = $2 \pi / \lambda$

Mekaniska vågor: Transversella vågor

Mekaniska vågor: Longitudinella vågor

Del 2. Longitudinella vågor

Longitudinella vågor av Slipnot:
Why don't you get a job ?

Mekaniska vågor: Longitudinella vågor

Longitudinella vågor:
Mediumet rör sig i vågens rörelseriktning.

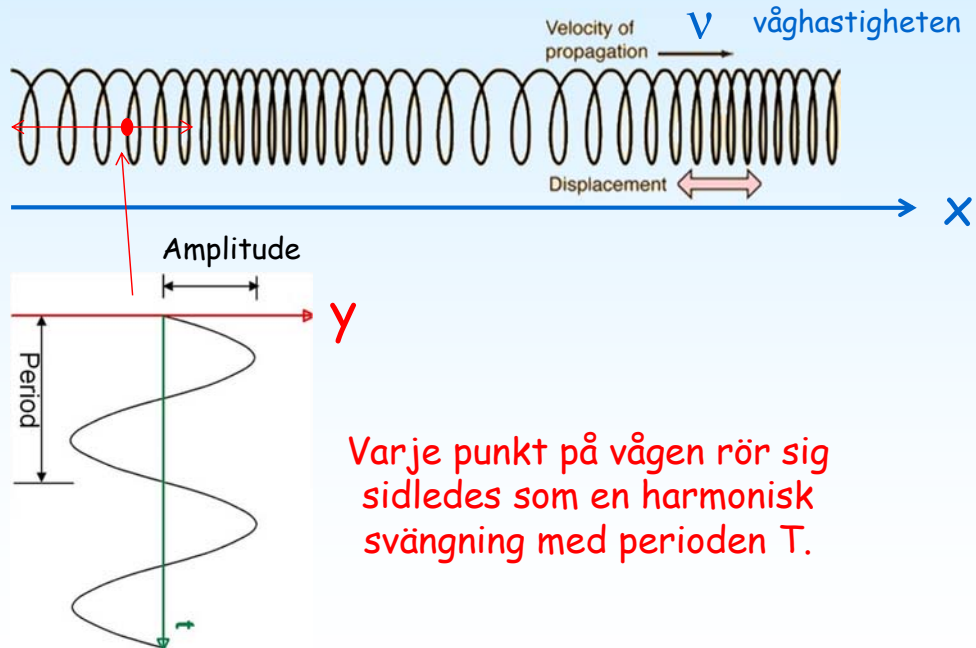

Mekaniska vågor: Longitudinella vågor

Longitudinella sinus vågor

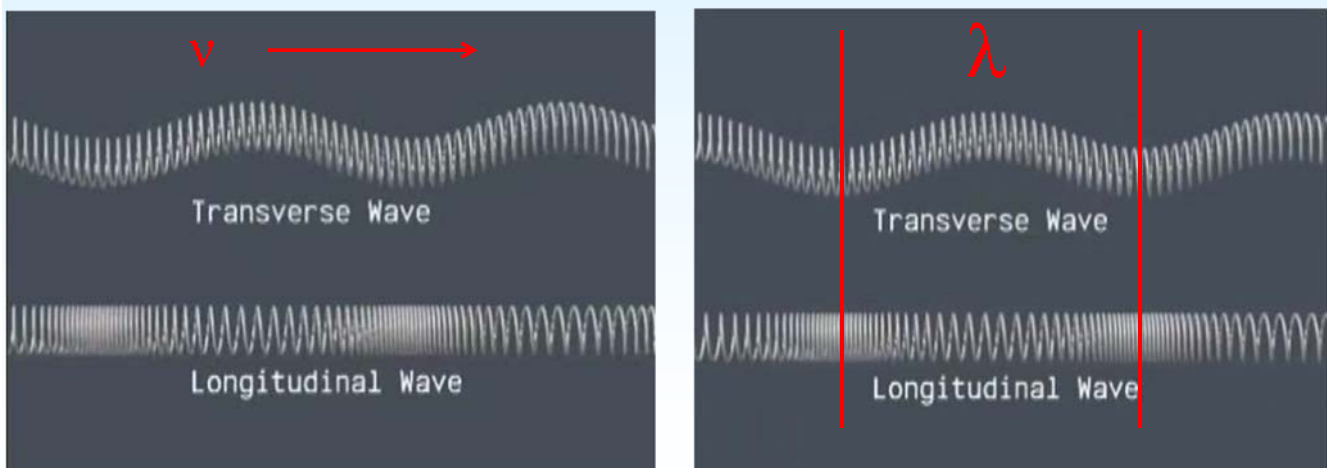
Mekaniska vågor: Longitudinella vågor

Vad är våglängden (λ) för en sinus våg ?

Vad är våghastigheten (v) ?

$$v = \lambda / T$$

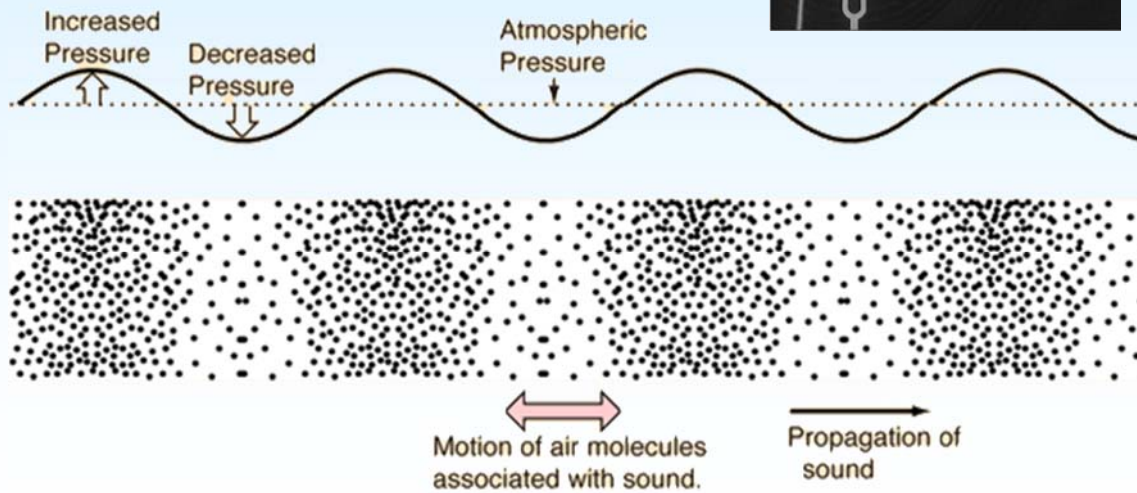
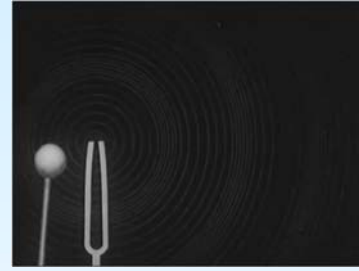

Mekaniska vågor: Longitudinella vågor

Ljud är longitudinella
vågor i luft.

Mekaniska vågor Problem

Del 3. Problem lösning

$$\frac{1}{n} \sin x = ?$$

$$\frac{1}{n} \cancel{\sin} x =$$

$$six = 6$$

Mekaniska vågor Problem

Ljudets hastighet beror av temperaturen och är 344 m/s vid 20 grader.

Vad är då våglängden av ljud med frekvensen 262 Hz ?

$$v = \lambda / T$$
$$f = 1 / T$$

$$\lambda = \frac{v}{f} = \frac{344 \text{ m/s}}{262 \text{ Hz}} = \frac{344 \text{ m/s}}{262 \text{ s}^{-1}} = 1.31 \text{ m}$$

Mekaniska vågor: Vågfunktionen

Del 4. Vågfunktionen

Einstein:
 $E = mc^2$

Pythagoras:
 $a^2 + b^2 = c^2$

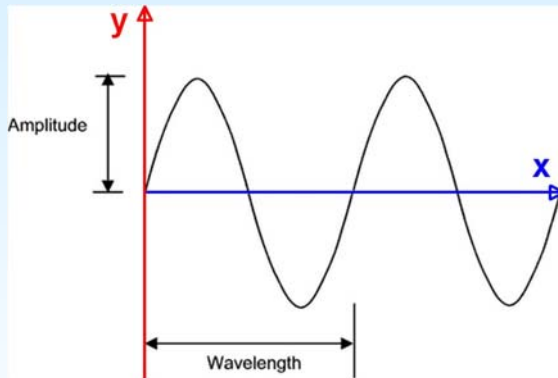
$\therefore E = m(a^2 + b^2) ?$

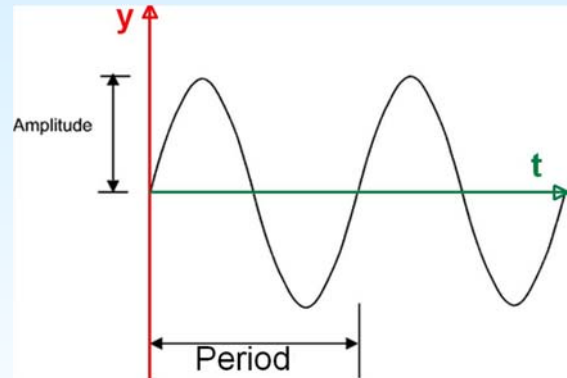
Mekaniska vågor: Vågfunktionen

Höjden av vågen som funktion av avståndet x :

Höjden av vågen som funktion av tiden t :

Vågfunktionen $y(x,t)$:

Vågfunktionen beskriver höjden av vågen som funktion av både avstånd och tid.

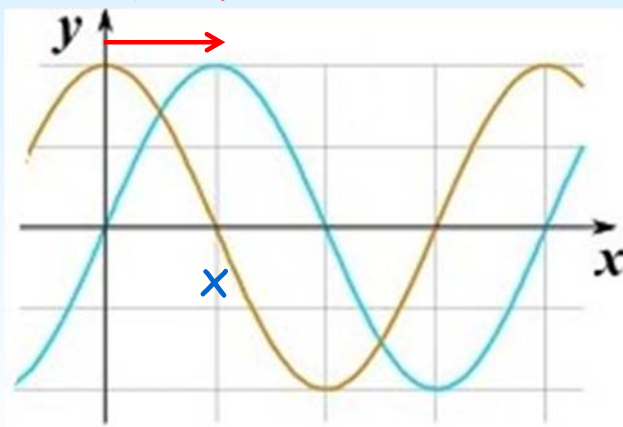

Mekaniska vågor: Vågfunktionen

En våg förflyttar sig sträckan x under tiden

$$\Delta t = x/v$$

Anta att punkten vid $x=0$ kan beskrivas av

$$y(0,t) = A\cos(\omega t)$$

En annan punkt vid läget x kommer ha samma y som vågen hade $\Delta t = x/v$ tidigare d.v.s. substituera t mot $t-x/v$:

$$y(x,t) = A\cos(\omega(t-x/v))$$

$$y(x,t) = A\cos(\omega(x/v-t))$$

$$\cos(-x) = \cos(x)$$

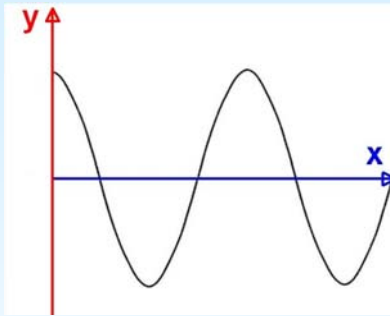
$$y(x,t) = A\cos(\omega(x/v-t)) = A\cos(2\pi f(x/v-t)) = A\cos(2\pi(fx/v-ft))$$

$$y(x,t) = A\cos(2\pi(x/\lambda-t/T)) = A\cos(kx-\omega t)$$

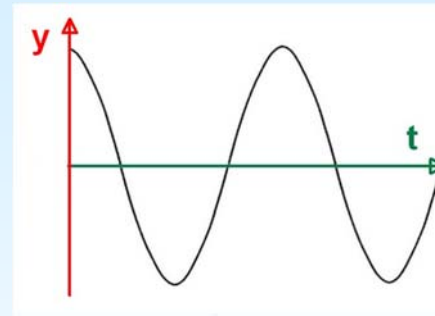
$$f/v = 1/\lambda$$

Mekaniska vågor: Vågfunktionen

$$y(x, t = 0) = A \cos kx$$

$$y(x = 0, t) = A \cos \omega t$$

$$y(x, t) = A \cos(kx - \omega t) \quad (\text{sinusoidal wave moving in } +x\text{-direction})$$

+ om vågen rör sig i den negativa x riktningen

Mekaniska vågor: Vågfunktionen

$$y(x, t) = A \cos(kx - \omega t) \quad (\text{sinusoidal wave moving in } +x\text{-direction})$$

Amplitud: A

Vågtalet: $k = \frac{2\pi}{\lambda}$

Vinkelfrekvens: $\omega = \frac{2\pi}{T}$

$$v = \lambda / T$$

$$f = 1 / T$$

$$v = \lambda / T = (2\pi/k) / (2\pi/\omega) = \omega / k$$

Mekaniska vågor: Vågfunktionen

Vågfunktionen:

$$y(x, t) = A \cos(kx - \omega t)$$

Hastighet och acceleration:

$$v_y(x, t) = \frac{\partial y(x, t)}{\partial t} = \omega A \sin(kx - \omega t)$$

$$a_y(x, t) = \frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial t^2} = -\omega^2 A \cos(kx - \omega t) = -\omega^2 y(x, t)$$

Mekaniska vågor: Vågfunktionen

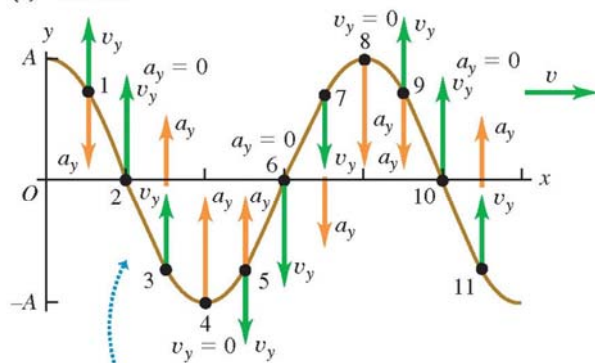

Hastighet och acceleration:

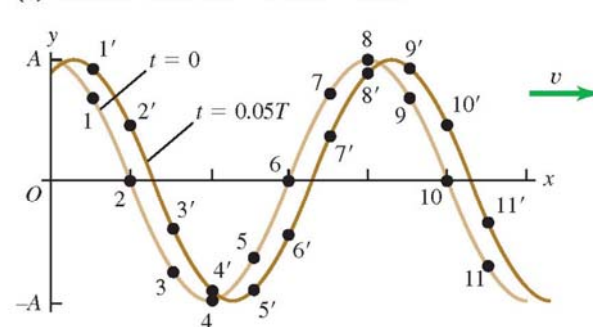
$$v_y(x, t) = \frac{\partial y(x, t)}{\partial t} = \omega A \sin(kx - \omega t)$$

$$a_y(x, t) = \frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial t^2} = -\omega^2 A \cos(kx - \omega t) = -\omega^2 y(x, t)$$

(a) Wave at $t = 0$

(b) The same wave at $t = 0$ and $t = 0.05T$

- Acceleration a_y at each point on the string is proportional to displacement y at that point.
- Acceleration is upward where string curves upward, downward where string curves downward.

Mekaniska vågor: Vågekvationen

Del 5. Vågekvationen

Ekvationen för standard
modellen i partikelfysik:

$$\begin{aligned} \mathcal{L}_{SM} = & -\frac{1}{2}\partial_\nu g_\mu^\alpha \partial_\nu g_\mu^\alpha - g_\mu^{abc} \partial_\nu g_\nu^a g_\nu^b g_\nu^c - \frac{1}{4}g_s^2 f^{abc} f^{ade} g_\mu^b g_\nu^c g_\mu^d g_\nu^e - \partial_\nu W_\mu^+ \partial_\nu W_\mu^- - \\ & M^2 W_\mu^+ W_\mu^- - \frac{1}{2}\partial_\nu Z_\mu^0 \partial_\nu Z_\mu^0 - \frac{1}{2}M^2 Z_\mu^0 Z_\mu^0 - \frac{1}{2}\partial_\mu A_\nu \partial_\mu A_\nu - ig_{\text{c.w.}}(\partial_\nu Z_\mu^0(W_\mu^+ W_\nu^- - W_\nu^+ W_\mu^-) - \\ & Z_\nu^0(W_\mu^+ \partial_\nu W_\mu^- - W_\nu^- \partial_\mu W_\mu^+) + Z_\mu^0(W_\nu^+ \partial_\nu W_\mu^- - W_\nu^- \partial_\mu W_\mu^+) - ig_{\text{s.w.}}(\partial_\nu A_\mu(W_\mu^+ W_\nu^- - \\ & W_\nu^+ W_\mu^-) - A_\nu(W_\mu^+ \partial_\nu W_\mu^- - W_\nu^- \partial_\mu W_\mu^+) + A_\mu(W_\nu^+ \partial_\nu W_\mu^- - W_\nu^- \partial_\mu W_\mu^+) - \\ & \frac{1}{2}g^2 W_\mu^+ W_\nu^- W_\nu^+ W_\mu^- + \frac{1}{2}g^2 W_\mu^+ W_\nu^- W_\mu^+ W_\nu^- + g^2 s_w c_w (Z_\mu^0 W_\nu^+ Z_\nu^0 W_\mu^- - Z_\nu^0 W_\mu^+ Z_\nu^0 W_\nu^-) + \\ & g^2 s_w^2 (A_\mu W_\nu^+ A_\nu W_\mu^- - A_\mu A_\nu W_\nu^+ W_\mu^-) + g^2 s_w c_w (A_\mu Z_\nu^0 (W_\mu^+ W_\nu^- - W_\nu^+ W_\mu^-) - \\ & 2A_\mu Z_\nu^0 W_\mu^+ W_\nu^-) - \frac{1}{2}\partial_\mu H \partial_\mu H - 2M^2 \alpha_h H^2 - \partial_\mu \phi^+ \partial_\mu \phi^- - \frac{1}{2}\partial_\mu \phi^0 \partial_\mu \phi^0 - \\ & \beta_h \left(\frac{2M^2}{g^2} + \frac{2M}{g} H + \frac{1}{2}(H^2 + \phi^0 \phi^0 + 2\phi^+ \phi^-) \right) + \frac{2M^4}{g^2} \alpha_h - g \alpha_h M (H^3 + H \phi^0 \phi^0 + 2H \phi^+ \phi^-) - \\ & \frac{1}{8}g^2 \alpha_h (H^4 + (\phi^0)^4 + 4(\phi^+ \phi^-)^2 + 4(\phi^0)^2 \phi^+ \phi^- + 4H^2 \phi^+ \phi^- + 2(\phi^0)^2 H^2) - g M W_\mu^+ W_\mu^- H - \\ & \frac{1}{2}g \frac{M}{c_w} Z_\mu^0 Z_\mu^0 H - \frac{1}{2}ig (W_\mu^+ (\phi^0 \partial_\mu \phi^- - \phi^- \partial_\mu \phi^0) - W_\mu^- (\phi^0 \partial_\mu \phi^+ - \phi^+ \partial_\mu \phi^0)) + \\ & \frac{1}{2}g (W_\mu^+ (H \partial_\mu \phi^- - \phi^- \partial_\mu H) + W_\mu^- (H \partial_\mu \phi^+ - \phi^+ \partial_\mu H)) + \frac{1}{2}g \frac{1}{c_w} (Z_\mu^0 (H \partial_\mu \phi^0 - \phi^0 \partial_\mu H) + \\ & M (\frac{1}{c_w} Z_\mu^0 \partial_\mu \phi^0 + W_\mu^+ \partial_\mu \phi^- + W_\mu^- \partial_\mu \phi^+) - ig \frac{g^2}{c_w} M Z_\mu^0 (W_\mu^+ \phi^- - W_\mu^- \phi^+) + ig_{\text{s.w.}} M A_\mu (W_\mu^+ \phi^- - \\ & W_\mu^- \phi^+) - ig \frac{1-2s_w^2}{2c_w} Z_\mu^0 (\phi^+ \partial_\mu \phi^- - \phi^- \partial_\mu \phi^+) + ig_{\text{s.w.}} A_\mu (\phi^+ \partial_\mu \phi^- - \phi^- \partial_\mu \phi^+) - \\ & \frac{1}{4}g^2 W_\mu^+ W_\mu^- (H^2 + (\phi^0)^2 + 2\phi^+ \phi^-) - \frac{1}{8}g^2 \frac{1}{c_w^2} Z_\mu^0 Z_\mu^0 (H^2 + (\phi^0)^2 + 2(2s_w^2 - 1)^2 \phi^+ \phi^-) - \\ & \frac{1}{2}g^2 \frac{2s_w}{c_w} Z_\mu^0 \phi^0 (W_\mu^+ \phi^- + W_\mu^- \phi^+) - \frac{1}{2}ig^2 \frac{2s_w}{c_w} Z_\mu^0 H (W_\mu^+ \phi^- - W_\mu^- \phi^+) + \frac{1}{2}g^2 s_w A_\mu \phi^0 (W_\mu^+ \phi^- + \\ & W_\mu^- \phi^+) + \frac{1}{2}ig^2 s_w A_\mu H (W_\mu^+ \phi^- - W_\mu^- \phi^+) - g^2 \frac{2s_w}{c_w} (2c_w^2 - 1) Z_\mu^0 A_\mu \phi^+ \phi^- - g^2 s_w^2 A_\mu A_\mu \phi^+ \phi^- + \\ & \frac{1}{2}ig_s \lambda_{ij}^2 (g_i^\mu \gamma^\mu g_j^\nu) g_\mu^\lambda - e^\lambda (\gamma^\theta + m_\nu^2) e^\lambda - \bar{\nu}^\lambda (\gamma^\theta + m_\nu^2) \nu^\lambda - \bar{u}_j^\lambda (\gamma^\theta + m_u^2) u_j^\lambda - \bar{d}_j^\lambda (\gamma^\theta + m_d^2) d_j^\lambda + \\ & ig_{\text{s.w.}} A_\mu \left(-(\bar{e}^\lambda \gamma^\mu e^\lambda) + \frac{2}{3}(\bar{u}_j^\lambda \gamma^\mu u_j^\lambda) - \frac{1}{3}(\bar{d}_j^\lambda \gamma^\mu d_j^\lambda) \right) + \frac{ig}{4c_w} Z_\mu^0 \{ (\bar{\nu}^\lambda \gamma^\mu (1 + \gamma^5) \nu^\lambda) + (\bar{e}^\lambda \gamma^\mu (4s_w^2 - \\ & 1 - \gamma^5) e^\lambda) + (\bar{d}_j^\lambda \gamma^\mu (\frac{4}{3}s_w^2 - 1 - \gamma^5) d_j^\lambda) + (\bar{u}_j^\lambda \gamma^\mu (1 - \frac{8}{3}s_w^2 + \gamma^5) u_j^\lambda) \} + \\ & \frac{ig}{2\sqrt{2}} W_\mu^+ \left((\bar{\nu}^\lambda \gamma^\mu (1 + \gamma^5) U^{lep}{}_{\lambda e} e^\mu) + (\bar{u}_j^\lambda \gamma^\mu (1 + \gamma^5) C_{\lambda e} d_j^\mu) \right) + \\ & \frac{ig}{2\sqrt{2}} W_\mu^- \left((\bar{e}^\mu U^{lep}{}_{\lambda \nu} \nu^\mu (1 + \gamma^5) \nu^\lambda) + (\bar{d}_j^\mu C_{\lambda \nu}^\dagger \gamma^\mu (1 + \gamma^5) u_j^\lambda) \right) + \\ & \frac{ig}{2M\sqrt{2}} \phi^+ (-m_e^\mu (\bar{\nu}^\lambda U^{lep}{}_{\lambda e} (1 - \gamma^5) e^\mu) + m_\nu^\mu (\bar{\nu}^\lambda U^{lep}{}_{\lambda e} (1 + \gamma^5) e^\mu) + \\ & \frac{ig}{2M\sqrt{2}} \phi^- (m_e^\mu (\bar{e}^\lambda U^{lep}{}_{\lambda \nu} (1 + \gamma^5) \nu^\mu) - m_\nu^\mu (\bar{e}^\lambda U^{lep}{}_{\lambda \nu} (1 - \gamma^5) \nu^\mu) - \frac{g}{2} \frac{m_h}{M} H (\bar{\nu}^\lambda \nu^\lambda) - \\ & \frac{g}{2} \frac{m_h}{M} H (\bar{e}^\lambda e^\lambda) + \frac{ig}{2} \frac{m_h}{M} \phi^0 (\bar{\nu}^\lambda \gamma^5 \nu^\lambda) - \frac{ig}{2} \frac{m_h}{M} \phi^0 (\bar{e}^\lambda \gamma^5 e^\lambda) - \frac{1}{4} \bar{\nu}_\lambda M_{\lambda \kappa}^R (1 - \gamma_5) \bar{\nu}_\kappa - \\ & \frac{1}{4} \bar{\nu}_\lambda M_{\lambda \kappa}^R (1 - \gamma_5) \bar{\nu}_\kappa + \frac{ig}{2M\sqrt{2}} \phi^+ (-m_u^\mu (\bar{u}_j^\lambda C_{\lambda e}^\dagger (1 - \gamma^5) d_j^\mu) + m_u^\mu (\bar{u}_j^\lambda C_{\lambda e} (1 + \gamma^5) d_j^\mu) + \\ & \frac{ig}{2M\sqrt{2}} \phi^- (m_d^\mu (\bar{d}_j^\lambda C_{\lambda \nu}^\dagger (1 + \gamma^5) u_j^\mu) - m_d^\mu (\bar{d}_j^\lambda C_{\lambda \nu} (1 - \gamma^5) u_j^\mu) - \frac{g}{2} \frac{m_h}{M} H (\bar{u}_j^\lambda u_j^\lambda) - \frac{g}{2} \frac{m_h}{M} H (\bar{d}_j^\lambda d_j^\lambda) + \\ & \frac{ig}{2} \frac{m_h}{M} \phi^0 (\bar{u}_j^\lambda \gamma^5 u_j^\lambda) - \frac{ig}{2} \frac{m_h}{M} \phi^0 (\bar{d}_j^\lambda \gamma^5 d_j^\lambda) \end{aligned}$$

Mekaniska vågor: Vågekvationen

Vågfunktionen:

$$y(x, t) = A \cos(kx - \omega t)$$

Hastighet och acceleration:

$$v_y(x, t) = \frac{\partial y(x, t)}{\partial t} = \omega A \sin(kx - \omega t)$$

$$a_y(x, t) = \frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial t^2} = -\omega^2 A \cos(kx - \omega t) = -\omega^2 y(x, t)$$

Krökningen:

$$\frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial x^2} = -k^2 A \cos(kx - \omega t) = -k^2 y(x, t)$$

$$v = \lambda / T = \omega / k$$

$$\frac{\partial^2 y(x, t) / \partial t^2}{\partial^2 y(x, t) / \partial x^2} = \frac{\omega^2}{k^2} = v^2$$

Vågekvationen:

$$\frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial x^2} = \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial t^2}$$

Mekaniska vågor: Vågekvationen

Vågekvationen:
$$\frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial x^2} = \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial t^2}$$

Vågekvationen beskriver också vågor som inte är sinusformade !

Den beskriver till och med vågor som inte är periodiska !

Och vågor i tre dimensioner !

Mekaniska vågor Problem

Del 6. Problem lösning

$$\frac{1}{n} \sin x = ?$$

$$\frac{1}{n} \cancel{\sin} x =$$

$$six = 6$$

Mekaniska vågor Problem

Du viftar med ett rep upp och ner och skapar en sinusvåg med frekvensen 2.00 Hz, amplituden 0.075 m och våghastigheten 12.0 m/s.

Beräkna perioden, våglängden, vinkelfrekvensen och vågtalet !

Givet:

$$A: \text{Amplitude} = 0.075 \text{ m}$$

$$f: \text{Frequency} = 1 / T = 2.00 \text{ Hz}$$

$$v: \text{Wave speed} = \lambda / T = 12.0 \text{ m/s}$$

Att beräkna:

$$T: \text{Period} = 1 / f = 0.5 \text{ s}$$

$$\lambda: \text{Wavelength} = v T = 6.00 \text{ m}$$

$$\omega: \text{Angular frequency} = 2 \pi f = 4\pi$$

$$k: \text{Wave number} = 2 \pi / \lambda = \frac{1}{3}\pi$$

Mekaniska vågor Problem

Vid $t = 0$ befinner sig repet du håller i handen ($x=0$) i sitt högsta läge (0.075 m).

Vad är vågfunktionen för svängningarna ?

Vad blir vågfunktionen för $x = 0$ och $x = 3.00 \text{ m}$?

Beräknat tidigare:

$$\omega: \text{Angular frequency} = 2 \pi f = 4\pi$$

$$k: \text{Wave number} = 2 \pi / \lambda = \frac{1}{3}\pi$$

$$y(x,t) = A \cos(kx - \omega t) = 0.075 \cos(\frac{1}{3}\pi x - 4\pi t)$$

$$y(0,t) = 0.075 \cos(-4\pi t) = 0.075 \cos(4\pi t)$$

$$y(3,t) = 0.075 \cos(\pi - 4\pi t) = -0.075 \cos(4\pi t)$$

$$\cos(-x) = \cos(x)$$

Del 7. Våg hastighet och sträng egenskaper

<https://www.youtube.com/watch?v=ttgLyWFINJI>

Mål:

Ta reda på hur våghastigheten beror på
strängens egenskaper !

Hur:

Titta på krafterna på ett litet sträng
segment och sedan använda Newtons lag:

$$F = m a$$

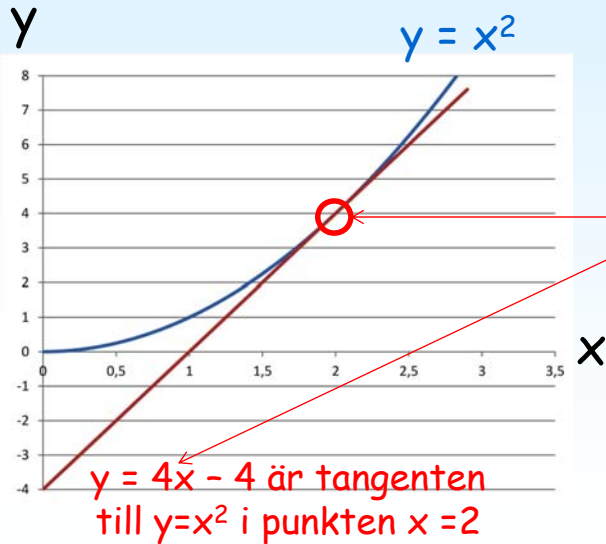

Mekaniska vågor

Våg hastighet

Först lite repetition av derivatans innebörd.
Med funktionen $y = x^2$ som exempel!

$$y = x^2$$

$$\frac{dy}{dx} = 2x$$

$$\frac{dy}{dx} = 4 \text{ for } x = 2$$

Derivatans ger lutningen av tangenten till funktionen som har deriverats.

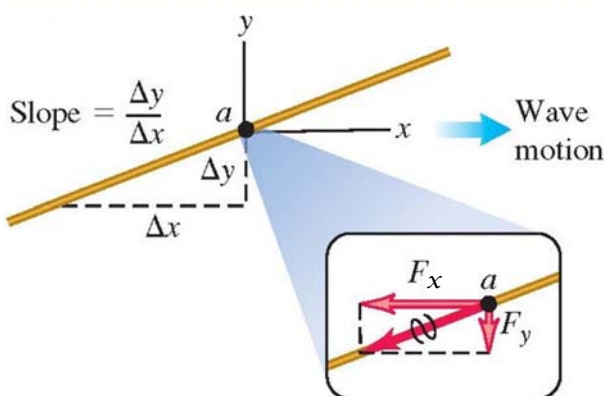

Mekaniska vågor

Våg hastighet

Vi börjar med att titta på krafterna i en punkt på strängen!

Förhållandet mellan kraften i y-riktningen till kraften i x-riktningen ges av strängens lutning som ges av derivatan:

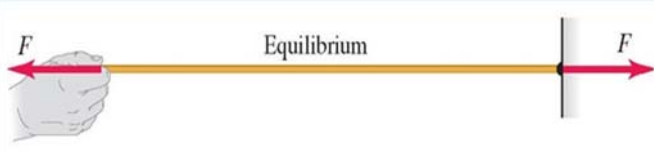
$$\text{Slope} = \frac{\Delta y}{\Delta x} = \frac{F_y}{F_x} = \frac{dy}{dx}$$

$$F_y(x, t) = -F_x \frac{\partial y(x, t)}{\partial x}$$

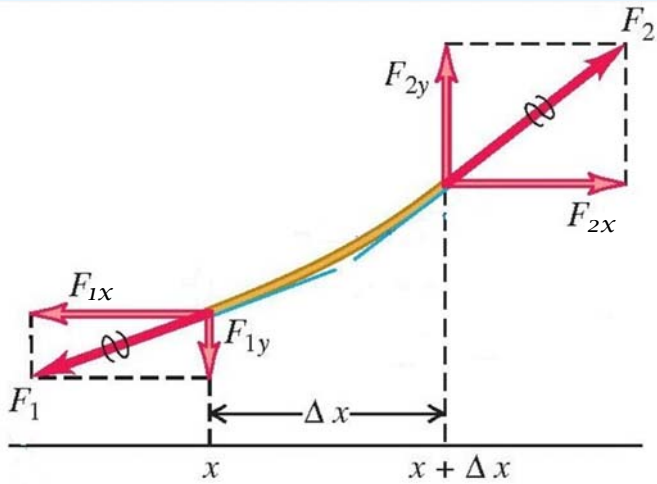
Mekaniska vågor

Våg hastighet

När strängen är **i vila** finns bara en kraft i x-riktningen:
Spännkraften (F).

Sedan tittar vi på krafterna i ett segment av strängen :

När en **transversell våg** passerar strängen kommer den röra sig upp och ner men inte sidledes dvs kraften i x-riktningen blir fortfarande = spännkraften:

$$F_{1x} = -F_{2x} = F$$

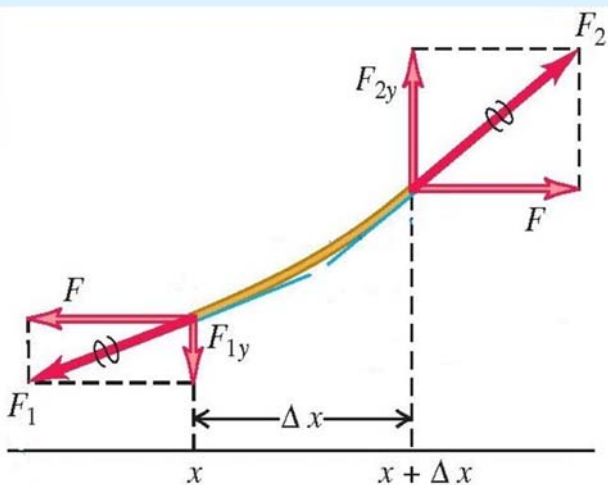

Mekaniska vågor

Våg hastighet

Dags att använda derivatan i ändpunkterna:

$$\frac{F_{1y}}{F} = -\left(\frac{\partial y}{\partial x}\right)_x$$

$$\frac{F_{2y}}{F} = \left(\frac{\partial y}{\partial x}\right)_{x+\Delta x}$$

Den totala kraften i y-riktningen blir då:

$$F_y = F_{1y} + F_{2y} = F \left[\left(\frac{\partial y}{\partial x}\right)_{x+\Delta x} - \left(\frac{\partial y}{\partial x}\right)_x \right]$$

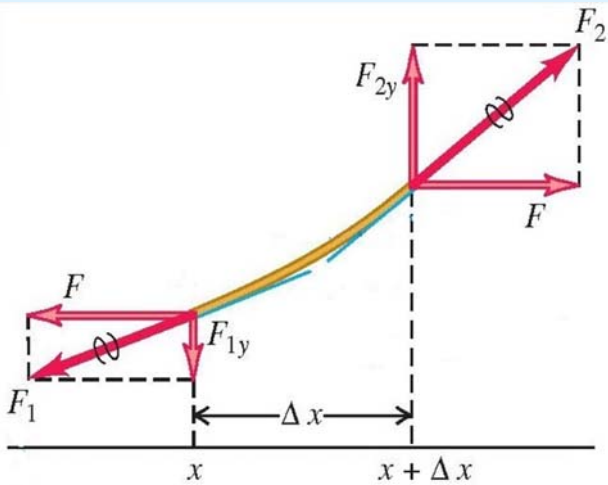

Mekaniska vågor

Våg hastighet

Låt oss införa massan av strängen och använda Newtons lag:

μ : Strängens massa per längdenhet.

$m = \mu \Delta x$ är massan av sträng elementet.

$F = m a$ (Newtons lag) där accelerationen är andra derivatan med avseende på tiden.

$$F_y = F \left[\left(\frac{\partial y}{\partial x} \right)_{x+\Delta x} - \left(\frac{\partial y}{\partial x} \right)_x \right] = \mu \Delta x \frac{\partial^2 y}{\partial t^2}$$

$$F = m a$$

Mekaniska vågor

Våg hastighet

Vår nya ekvation kan skrivas om:

$$F \left[\left(\frac{\partial y}{\partial x} \right)_{x+\Delta x} - \left(\frac{\partial y}{\partial x} \right)_x \right] = \mu \Delta x \frac{\partial^2 y}{\partial t^2} \quad \xrightarrow{\text{Dividera med } F\Delta x} \quad \frac{\left(\frac{\partial y}{\partial x} \right)_{x+\Delta x} - \left(\frac{\partial y}{\partial x} \right)_x}{\Delta x} = \frac{\mu}{F} \frac{\partial^2 y}{\partial t^2}$$

När Δx går mot noll är detta ekvivalent med andra derivatan med avseende på x .

$$\frac{\partial^2 y}{\partial x^2} = \frac{\mu}{F} \frac{\partial^2 y}{\partial t^2}$$

+

Man kan nu kombinera denna ekvation med vågekvationen:

$$\frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial x^2} = \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial t^2}$$

=

Resultatet är att våghastigheten blir:

$$v = \sqrt{\frac{F}{\mu}}$$

Mekaniska vågor

Våg hastighet

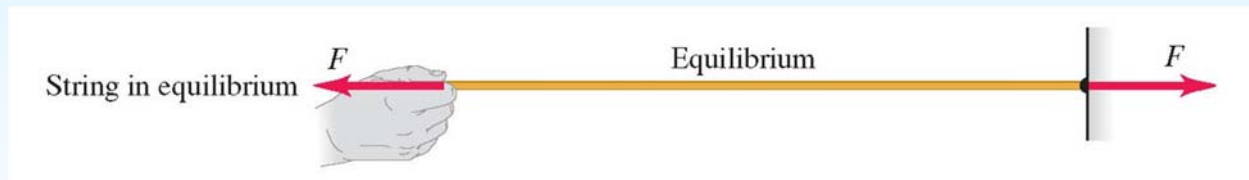

Slutsats: Våghastigheten beror på två saker:

$$v = \sqrt{\frac{F}{\mu}}$$

← Spännkraften

← Strängens massa per längdenhet

Mer generellt:

$$v = \sqrt{\frac{\text{Restoring force returning the system to equilibrium}}{\text{Inertia resisting the return to equilibrium}}}$$

Mekaniska vågor

Problem

Del 8. Problem lösning

$$\frac{1}{n} \sin x = ?$$

$$\cancel{\frac{1}{n}} \cancel{\sin} x =$$

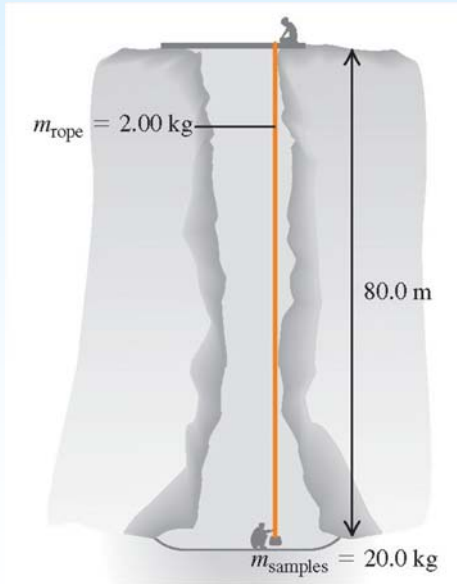
$$six = 6$$

Mekaniska vågor Problem

Mannen i hålet skickar en signal genom att göra en knyck på ett rep i vars ände det hänger 20 kg. Vad blir hastigheten av vågen i repet? Om repet sätts i sinus svängning med $f=2\text{Hz}$ hur många perioder får plats på repet?

The tension in the rope due to the box is

$$F = m_{\text{box}}g = (20.0 \text{ kg})(9.80 \text{ m/s}^2) = 196 \text{ N}$$

and the rope's linear mass density is

$$\mu = \frac{m_{\text{rope}}}{L} = \frac{2.00 \text{ kg}}{80.0 \text{ m}} = 0.0250 \text{ kg/m}$$

the wave speed is

$$v = \sqrt{\frac{F}{\mu}} = \sqrt{\frac{196 \text{ N}}{0.0250 \text{ kg/m}}} = 88.5 \text{ m/s}$$

the wavelength is

$$\lambda = \frac{v}{f} = \frac{88.5 \text{ m/s}}{2.00 \text{ s}^{-1}} = 44.3 \text{ m}$$

There are $(80.0 \text{ m})/(44.3 \text{ m}) = 1.81$ wavelengths (that is, cycles of the wave) in the rope.

Mekaniska vågor Effekt

Del 9. Effekt = Arbete per tidsenhet

Bugatti Veyron

Effekt = 1200 hästkrafter

Effekt = 880 kW

Effekt = 880 kJ/s

Mekaniska vågor

Effekt

Vågens effekt (P): Den momentana hastigheten med vilken energi transporteras av vågen. (P = energi per tidsenhet)

Unit: W or J/s

Våg intensitet (I): Medeleffekten som passerar en yta vinkelrät mot vågens riktning. (I = effekt per ytenhet).

Unit: W/m²

$$I = P_{av} / A_{area}$$

Allmänt för effekt:

$$P = \vec{F} \cdot \vec{v} \quad (\text{instantaneous rate at which force } \vec{F} \text{ does work on a particle})$$

Vågens effekt (P):

$$P(x, t) = F_y(x, t)v_y(x, t)$$

y är den enda riktningen där hastigheten inte är noll

Mekaniska vågor

Effekt

$$P = \vec{F} \cdot \vec{v}$$

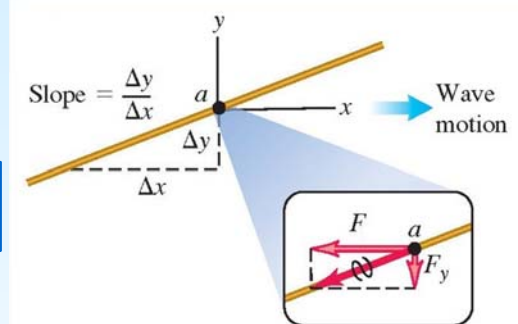
$$P(x, t) = F_y(x, t)v_y(x, t)$$

$$F_y(x, t) = -F \frac{\partial y(x, t)}{\partial x}$$

$$P(x, t) = F_y(x, t)v_y(x, t) = -F \frac{\partial y(x, t)}{\partial x} \frac{\partial y(x, t)}{\partial t}$$

Vågens effekt:

$$P(x, t) = Fk\omega A^2 \sin^2(kx - \omega t)$$

$$y(x, t) = A \cos(kx - \omega t)$$

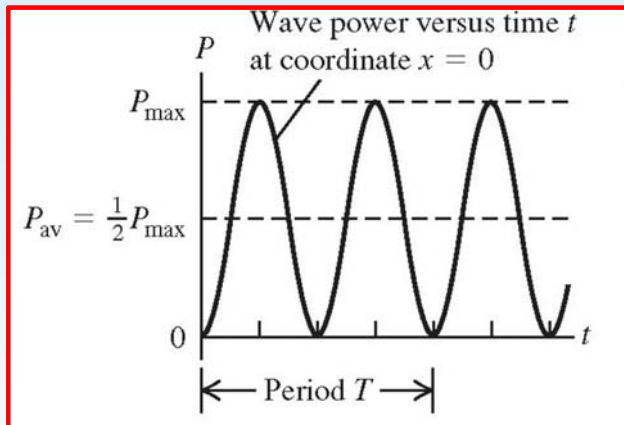
$$\frac{\partial y(x, t)}{\partial x} = -kA \sin(kx - \omega t)$$

$$\frac{\partial y(x, t)}{\partial t} = \omega A \sin(kx - \omega t)$$

Mekaniska vågor

Effekt

Vågens effekt:

$$P(x, t) = Fk\omega A^2 \sin^2(kx - \omega t)$$

$$P_{max} = Fk\omega A^2 = \sqrt{\mu F} \omega^2 A^2$$

$$v = \sqrt{\frac{F}{\mu}}$$

$$v = \frac{\omega}{k}$$

$$k = \frac{\omega}{\sqrt{\frac{F}{\mu}}}$$

$$P_{av} = \frac{1}{2} Fk\omega A^2 = \frac{1}{2} \sqrt{\mu F} \omega^2 A^2$$

Mekaniska vågor

Problem

Del 10. Problem lösning

$$\frac{1}{n} \sin x = ?$$

$$\frac{1}{n} \cancel{\sin} x =$$

$$six = 6$$

Mekaniska vågor Problem

Du viftar med ett rep upp och ner och skapar en sinusvåg med frekvensen 2.00 Hz, amplituden 0.075 m och våghastigheten 12.0 m/s. Repet väger 250 gram per meter och är spänt med kraften 36.0 N.

Beräkna den maximala effekten och medeleffekten som behövs !

A: Amplitude = 0.075 m

f: Frequency = $1 / T = 2.00$ Hz

v: Wave speed = $\lambda / T = 12.0$ m/s

T: Period = $1 / f = 0.5$ s

λ : Wavelength = $v T = 6.00$ m

ω : Angular frequency = $2 \pi f = 4\pi$

k: Wave number = $2 \pi / \lambda = 1/3\pi$

μ : Linear mass density = 0.250 kg/m

F: Tension = 36.0 N

Lösning:

$$\begin{aligned} P_{\max} &= \sqrt{\mu F \omega^2 A^2} \\ &= \sqrt{(0.250 \text{ kg/m})(36.0 \text{ N})(4.00\pi \text{ rad/s})^2(0.075 \text{ m})^2} \\ &= 2.66 \text{ W} \end{aligned}$$

$$P_{\text{av}} = \frac{1}{2} P_{\max} = \frac{1}{2} (2.66 \text{ W}) = 1.33 \text{ W}$$

Mekaniska vågor Intensitet

Del 11. Intensitet = effekt per ytenhet

En stor Tsunami kan ha en effekt som är 1 MW per meter strand

Mekaniska vågor

Intensitet

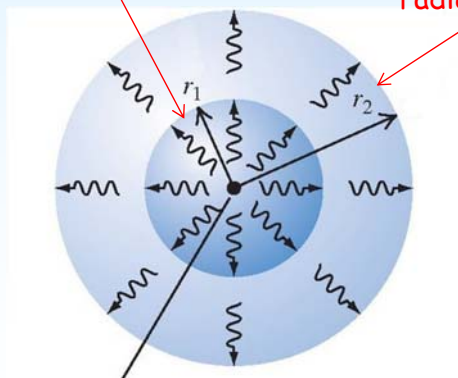
Våg intensitet (I): Hastigheten med vilken vågen transporterar energi genom en yta vinkelrät mot vågens färdriktning (I = Medeleffekt per ytenhet = energi per tids och ytenhet).
Unit: $W/m^2 = J/s/m^2$

$$I = P_{av} / A_{area}$$

$$P_{av} = \frac{1}{2} \sqrt{\mu F} \omega^2 A^2$$

Sfär med radien r_1

Sfär med radien r_2

Källa med medeleffekten P_{av}

Intensiteten genom en sfär med radien r_1

$$I_1 = \frac{P_{av}}{4\pi r_1^2}$$

Om man bortser från effektförluster

$$4\pi r_1^2 I_1 = 4\pi r_2^2 I_2$$

$$\frac{I_1}{I_2} = \frac{r_2^2}{r_1^2}$$

(inverse-square law for intensity)

Mekaniska vågor

Problem

Del 12. Problem lösning

$$\frac{1}{n} \sin x = ?$$

$$\frac{1}{n} \cancel{\sin} x =$$

$$six = 6$$

Mekaniska vågor Problem

En siren skickar ut ljud vågor likformigt i alla riktningar.
Ljudintensiteten är 0.250 W/m^2 på ett avstånd av 15.0 m .

På vilket avstånd är intensiteten 0.010 W/m^2 ?

$$\frac{I_1}{I_2} = \frac{r_2^2}{r_1^2} \quad (\text{inverse-square law for intensity})$$

$$r_2 = r_1 \sqrt{\frac{I_1}{I_2}} = (15.0 \text{ m}) \sqrt{\frac{0.250 \text{ W/m}^2}{0.010 \text{ W/m}^2}} = 75.0 \text{ m}$$

Mekaniska vågor Reflektioner

Del 13. Reflektion av vågor

Mekaniska vågor

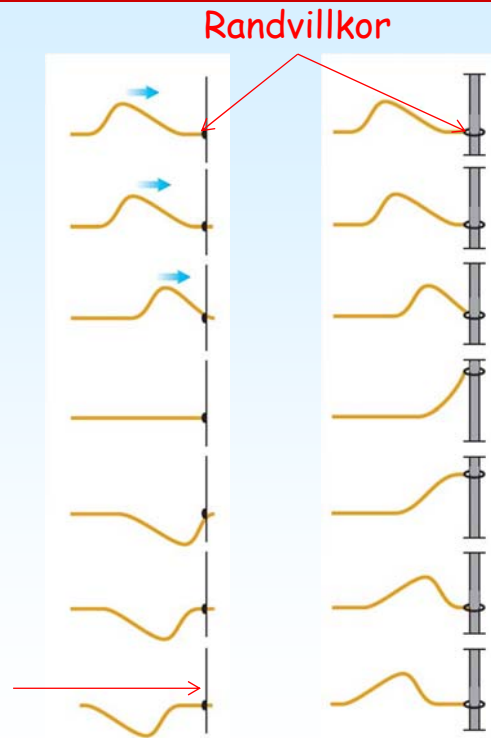
Reflektioner

Reflektion av en våg

Ställningen orsakar en motriktad kraft som inverterar vågen.

Mekaniska vågor

Reflektioner

Vågfunktionen av två vågor ges typiskt av summan av de två individuella vågfunktionerna.

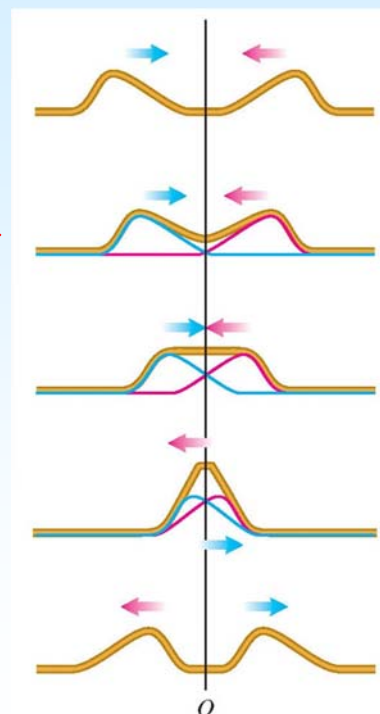
$$y(x, t) = y_1(x, t) + y_2(x, t)$$

Detta kallas för **superpositions principen** !

Denna princip gäller när vågekvationen för vågorna är linjär dvs den innehåller bara funktionen $y(x,t)$ till första ordningen.

Sinusvågor t.ex. följer superpositions principen för deras vågekvation är linjär:

$$\frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial x^2} = \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial t^2}$$

Mekaniska vågor Reflektioner

Manual Restart Fixed End
Oscillate Loose End
Pulse No End

Slow Motion
Normal

Damping Tension
None Lots Low High

Rulers
Timer
Reference Line

$$v = \sqrt{\frac{F}{\mu}}$$

<https://phet.colorado.edu/en/simulation/wave-on-a-string>

Mekaniska vågor: Stående vågor

Del 14. Stående vågor

<https://www.youtube.com/watch?v=NpEevfOU4Z8>

Mekaniska vågor: Stående vågor

<https://www.youtube.com/watch?v=-gr7KmTOrx0>

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

57

Mekaniska vågor: Stående vågor

Manual Restart
Oscillate
Pulse

Fixed End
Loose End
No End

Slow Motion
Normal

Amplitude: 0.61 cm
Frequency: 0.35 Hz
Damping: None to Lots
Tension: Low to High

Rulers
 Timer
 Reference Line

Vincent Hedberg - Lunds Universitet

58

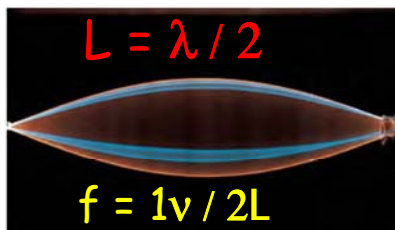

Mekaniska vågor: Stående vågor

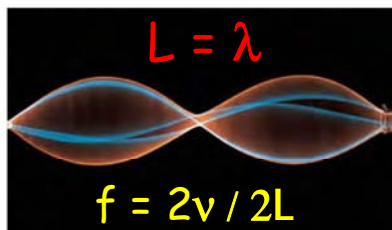

$L =$ längden av strängen

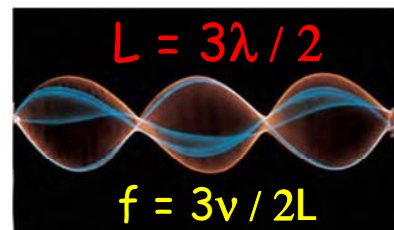
(a) String is one-half wavelength long.

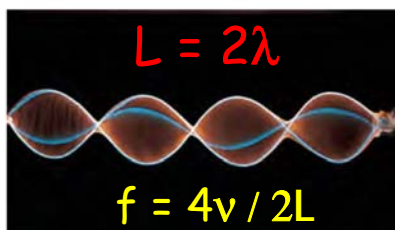
(b) String is one wavelength long.

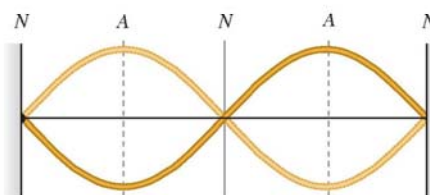
(c) String is one and a half wavelengths long.

(d) String is two wavelengths long.

$$f = v / \lambda$$

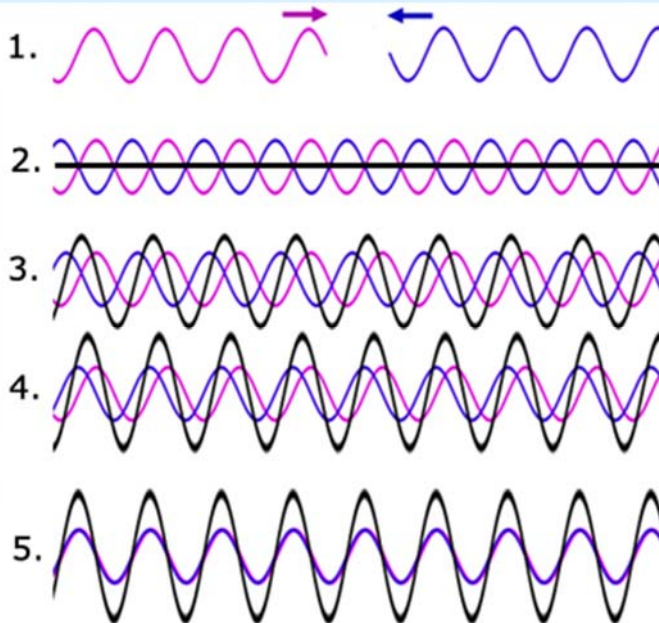
$N =$ nodes: points at which the string never moves

$A =$ antinodes: points at which the amplitude of string motion is greatest

Nod Antinod Nod Antinod Nod

Mekaniska vågor: Stående vågor

$$\leftarrow y_1(x, t) = -A \cos(kx + \omega t)$$

$$\rightarrow y_2(x, t) = A \cos(kx - \omega t)$$

Vid olika
tidpunkter

$$y(x, t) = y_1(x, t) + y_2(x, t) = A[-\cos(kx + \omega t) + \cos(kx - \omega t)]$$

Mekaniska vågor: Stående vågor

Superposition av två vågor:

$$y(x, t) = y_1(x, t) + y_2(x, t) = A[-\cos(kx + \omega t) + \cos(kx - \omega t)]$$

+

Trigonometri: $\cos(a \mp b) = \cos a \cos b \pm \sin a \sin b$

=

~~$$Y(x, t) = A[-\cos(kx)\cos(\omega t) + \sin(kx)\sin(\omega t) + \cos(kx)\cos(\omega t) + \sin(kx)\sin(\omega t)]$$~~

=

$$y(x, t) = y_1(x, t) + y_2(x, t) = 2A \sin kx \sin \omega t$$

Mekaniska vågor: Stående vågor

Vad är hastigheten och accelerationen ?

Vågfunktion:

$$y(x, t) = 2A \sin(kx) \sin(\omega t)$$

Hastighet:

$$v_y(x, t) = \frac{\partial y(x, t)}{\partial t}$$

$$v_y(x, t) = 2A\omega \sin(kx) \cos(\omega t)$$

Acceleration:

$$a_y(x, t) = \frac{\partial v_y(x, t)}{\partial t} = \frac{\partial^2 y(x, t)}{\partial t^2}$$

$$a_y(x, t) = -2A\omega^2 \sin(kx) \sin(\omega t)$$

Mekaniska vågor: Stående vågor

$$y(x, t) = y_1(x, t) + y_2(x, t) = 2A \sin kx \sin \omega t$$

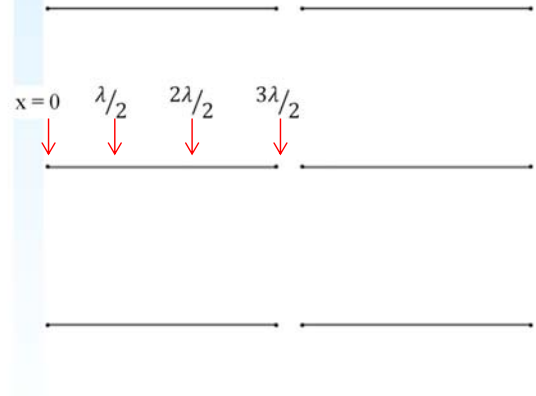
Noderna ges av $\sin(kx) = 0$

$$kx = 0, \pi, 2\pi, 3\pi, 4\pi,$$

$$x = 0, \frac{\pi}{k}, \frac{2\pi}{k}, \frac{3\pi}{k}, \frac{4\pi}{k},$$

$$x = 0, \frac{\lambda}{2}, \frac{2\lambda}{2}, \frac{3\lambda}{2}, \frac{4\lambda}{2}, \quad \text{eftersom } k = \frac{2\pi}{\lambda}$$

$$x = 0, \frac{v}{2f}, \frac{2v}{2f}, \frac{3v}{2f}, \frac{4v}{2f}, \quad \text{eftersom } \lambda = \frac{v}{f}$$

Mekaniska vågor: Sträng instrument

Del 15. Sträng instrument

Octobas
fiol

<https://www.youtube.com/watch?v=12X-i9YHzmE>

Mekaniska vågor: Sträng instrument

Strängar med längden L
som har noder i båda ändar:

Nodes when
 $\sin(kx) = 0$

$$x = 0, \frac{\pi}{k}, \frac{2\pi}{k}, \frac{3\pi}{k}, \dots$$

$$= 0, \frac{\lambda}{2}, \frac{2\lambda}{2}, \frac{3\lambda}{2}, \dots$$

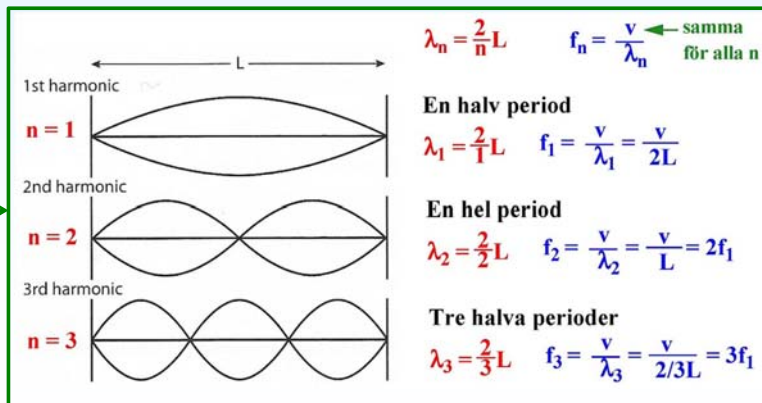
$$L = n \frac{\lambda}{2} \quad (n = 1, 2, 3, \dots)$$

$$\lambda_n = \frac{2L}{n} \quad (n = 1, 2, 3, \dots)$$

$$\lambda = v / f = 2L / n$$

$$f_n = n \frac{v}{2L} = n f_1 \quad (n = 1, 2, 3, \dots)$$

$f_1, f_2, f_3, \dots$ Harmoniska frekvenser
 f_1 : Grundfrekvensen
 $f_2, f_3, f_4, \dots$ Övertoner

Mekaniska vågor: Sträng instrument

$$f_1 = v / 2L$$

$$v = \sqrt{F/\mu}$$

$$f_1 = \frac{1}{2L} \sqrt{\frac{F}{\mu}}$$

Lång sträng: Låg frekvens
Tjock sträng: Låg frekvens
Stor spännkraft: Hög frekvens

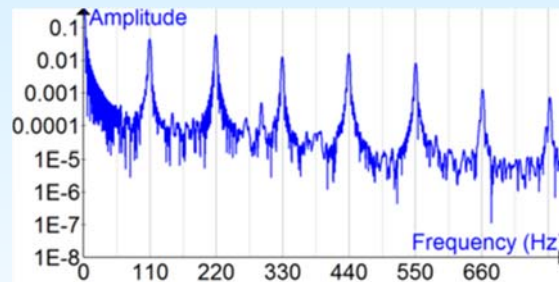

Mekaniska vågor: Sträng instrument

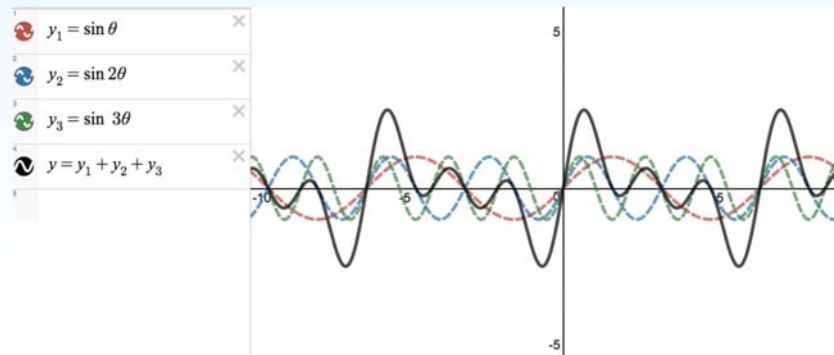

En sträng i ett sträng instrument producerar normalt inte bara en grundfrekvens men en överlagring av alla harmoniska frekvenser.

Amplituden för de olika frekvenserna varierar:

Den resulterande vågen har ett komplicerat utseende:

Mekaniska vågor: Sträng instrument

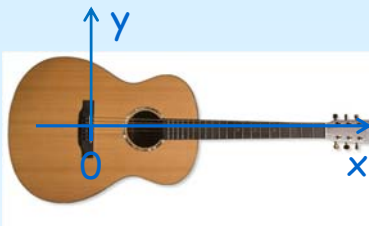

Del 16. Problem lösning

$$\frac{1}{n} \sin x = ?$$

$$\frac{1}{n} \cancel{\sin} x =$$

$$six = 6$$

En sinusvåg rör sig i negativ x-riktning längs en gitarr sträng med hastigheten 143 m/s. Amplituden är 0.750 mm och frekvensen 440 Hz.

Vågen reflekteras vid $x=0$ och bildar en stående våg.

Vad blir funktionen som beskriver strängens rörelse i y-led ?

$$y(x,t) = 2A \sin(kx) \sin(\omega t)$$

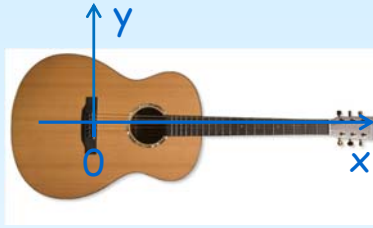
$$A = 0.750 \text{ mm} = 7.50 \times 10^{-4} \text{ m}$$

$$\omega = 2\pi f = (2\pi \text{ rad})(440 \text{ s}^{-1}) = 2760 \text{ rad/s}$$

$$k = \frac{\omega}{v} = \frac{2760 \text{ rad/s}}{143 \text{ m/s}} = 19.3 \text{ rad/m}$$

Mekaniska vågor Problem

$$\begin{aligned}v &= 143 \text{ m/s} \\f &= 440 \text{ Hz} \\A &= 0.075 \text{ m} \\ \omega &= 2760 \text{ rad/s} \\k &= 19.3 \text{ rad/m}\end{aligned}$$

Var blir det noder på strängen ?

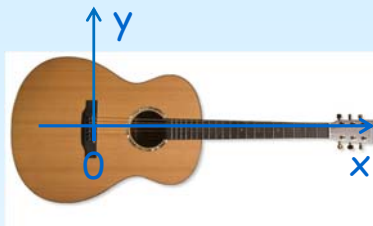
Det blir noder för $X = 0, \frac{\lambda}{2}, \frac{2\lambda}{2}, \frac{3\lambda}{2}, \dots$

$$f = v / \lambda \Rightarrow \lambda = v / f = 143 / 440 = 0.325 \text{ m}$$

det blir noder för $x = 0, 0.163 \text{ m}, 0.325 \text{ m},$

Mekaniska vågor Problem

$$\begin{aligned}v &= 143 \text{ m/s} \\f &= 440 \text{ Hz} \\A &= 0.075 \text{ m} \\ \omega &= 2760 \text{ rad/s} \\k &= 19.3 \text{ rad/m}\end{aligned}$$

Vad blir amplituden av den stående vågen ?

Vad blir den maximala hastigheten och den maximala accelerationen ?

$$y(x,t) = 2A \sin(kx) \sin(\omega t) \quad \text{Amplitud} = 2A = 0.15 \text{ m}$$

$$v_y(x,t) = 2A\omega \sin(kx) \cos(\omega t)$$

$$v_{y(x,t)\text{max}} = 2A\omega = 4.14 \text{ m/s}$$

$$a_y(x,t) = -2A\omega^2 \sin(kx) \sin(\omega t)$$

$$a_{y(x,t)\text{max}} = 2A\omega^2 = 11426 \text{ m/s}^2$$

Mekaniska vågor Problem

En octobas fiol har en sträng som är 5.00 m lång och som väger 40.0 gram per meter.

Vilken spännkraft behövs för att grundfrekvensen ska bli 20.0 Hz ?

$$f_1 = \frac{1}{2L} \sqrt{\frac{F}{\mu}}$$

$$F = 4\mu L^2 f_1^2 = 4(40.0 \times 10^{-3} \text{ kg/m})(5.00 \text{ m})^2 (20.0 \text{ s}^{-1})^2 = 1600 \text{ N}$$

Mekaniska vågor Problem

$f_1 = 20.0 \text{ Hz}$
 $L = 5.00 \text{ m}$
 $\mu = 40.0 \text{ g/m}$
 $F = 1600 \text{ N}$

Vad blir frekvensen och våglängden för den andra harmoniska frekvensen ?

Vad blir frekvensen och våglängden för den andra övertonen ?

$$f_n = n \frac{v}{2L} = n f_1 \quad (n = 1, 2, 3, \dots)$$

$$\lambda_n = \frac{2L}{n} \quad (n = 1, 2, 3, \dots)$$

$$f_2 = 2f_1 = 2(20.0 \text{ Hz}) = 40.0 \text{ Hz}$$

$$\lambda_2 = \frac{2L}{2} = \frac{2(5.00 \text{ m})}{2} = 5.00 \text{ m}$$

Den andra övertonen är den andra över grundfrekvensen d.v.s. $n = 3$

$$f_3 = 3f_1 = 3(20.0 \text{ Hz}) = 60.0 \text{ Hz}$$

$$\lambda_3 = \frac{2L}{3} = \frac{2(5.00 \text{ m})}{3} = 3.33 \text{ m}$$

Mekaniska vågor Problem

$$\begin{aligned}f_1 &= 20.0 \text{ Hz} \\L &= 5.00 \text{ m} \\ \mu &= 40.0 \text{ g/m} \\ F &= 1600 \text{ N}\end{aligned}$$

Strängen vibrerar med sin grundfrekvens.

Vad blir frekvensen och våglängden av ljudet som den skickar ut ?

Ljudets hastighet är 344 m/s.

$$v = \lambda / T = \lambda f$$

$$\lambda = v / f$$

$$f = f_1 = 20.0 \text{ Hz}$$

$$\lambda_{1(\text{sound})} = \frac{v_{\text{sound}}}{f_1} = \frac{344 \text{ m/s}}{20.0 \text{ Hz}} = 17.2 \text{ m}$$